

מקדושתא

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון מ'

פרשת מנחות מסעי | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

איש פי ידר נדר לה' או השבע שבעה לאָסר אָסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה (ג. ל.)

אשר הוא לשון נדר, פירוש, שמקשר את עצמו בנו"ן שערי תשובה, או השבע שבעה פירוש, לשון שבעה פעמים שבעה שהוא מ"ט, רצה לומר מ"ט שערי תשובה. 'לאָסר אָסר' על נפשו פירוש, שמקשר את נפשו בנו"ן שערי תשובה או במ"ט שערי תשובה. ואומר הכתוב 'לא יחל דברו', פירוש, איש כזה לא יתפלל בדברו בדרך תפילה ובתחנונים אם צריך לאיזה דבר, יחל הוא לשון (שמות לב, א): 'יחל משה', שהוא לשון תפילה; רק 'ככל היצא מפיו יעשה', פירוש, כאשר יאמר ויגזור בפיו - כן יתקיים (מאור ושמש).

"בנו לכם ערים לטפכם וגדרת לצנאכם והיצא מפיכם תעשו" (לב, כד). 'והיצא מפיכם תעשו' - לגבוה.

או יאמר 'והיצא מפיכם תעשו', להורות תועלת המגיע בהיות עושה העיקר עיקר והטפל טפל, ואז אינו מוציא אותיות ריקנים מפיו, כי אם במילוי הארה מקדימת המחשבה, עד עת בא דיבור הטוב, להוציא מה' מוצאות הפה, הכל

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

רבני יצחק לוריא - האר"י הקדוש ז"ע
ה' מנחם אב של"ב

אך מעט מזעיר מתורתו הרחבה מני ים הותיר אחריו האר"י הקדוש בכתובים, ועיקרים פיוטים וזמירות. אולם תפילה קדושה לפרנסה נשתמרה בידינו אשר נתקנה ונוסדה על ידו, והובאה לנו על ידי תלמידו הגדול רבנו חיים ויטאל.

וזה נוסח התפילה: **"הי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, שתתן לי ויכלל הסמוכים על שלחני, היום ובכל יום מזונותי ומזונותיהם כבוד ולא בבוזי, בהתר ולא באסור, בזכות שמך הגדול [שמות מלאכים], היצא מפסוק והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ומפסוק נסה עלינו אור פניך ה', ואל תצרכנו לידי מותנת בשר ודם, כי אם מידך המלאה, ומאוצר מתנת חנם תכללני ותשפיעני, אמן סלה"** (פרי עץ חיים שער העמידה פרק ט).

תמימות מיוחדת יש בה, בעבודת התפילה, בשעה בה ניצב האדם - פשוט עם כמו גם תלמיד חכם, עמל כפיים ובו עלייה כאחד - מול קונו, פותח לפניו את כל שערי לבו, מייחל לרגע של קרבת אלקים ותולה את יתבו במי שהשמים והארץ שלו.

אודות תמימות שובת-לב שכונו מסופר המעשה הבא.

דור דעה היה זה, אי אז לפני מאות שנים, כאשר קדושי עליון ומקובלים הילכו במשעולי עיר הקודש צפת והאווירה כולה התבשמה מקדושתם, יהודים פשוטים שמעו בצמא את דבריהם ועשו הכל כדי לדבוק בשולי אדרתם, להתקרב ולו במשועל למעשיהם של צדיקים.

יהודי פשוט ותמים, עמל כפיים וירא ה'

המשך בעמוד ג'

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בפרשת מסעי מתרה בנו התורה באזהרה חמורה (לה, לד): **"ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני ישכן בתוכה פי אני ה' ישכן בתוך פני ישראל"**. ואם כן הדבר בארץ ישראל כשלעצמה, על אחת כמה וכמה כשמדובר בבית מקדש מעט בו משרה הקב"ה את שכינתו, עד כמה עלינו להיות זהירים בקדושתו.

המעשה הבא הובא בגיליון 'השגחה פרטית' מפי יהודי יקר, המתגורר בעיר צפת ומשמש לפרנסתו כמדריך טיולים מבוקש.

מקצוע הדרת תיירים בעיר כמו צפת כולל, כצפוי, סיור מודרך בבתי כנסת עתיקים וסקירה מרתקת של ההיסטוריה השזורת בכל אריח ולבנה שבהם, סיפורים אודות קדושי עליון שאיוו להם למשכן את אותם בתי כנסת ועוד.

ביום מן הימים בחר היהודי דנון, בשל אילוצי מקום בביתו, להרחיב את משכנו ולבצע שיפוט מקיף בביתו. אך דא עקא, אם הוא מצדו נשם לרווחה ולבני ביתו היה אור במושבותם, הרי שבעיריית טבריה לא ראו את השיפוץ בעין יפה.

כך בצמא את עצמו ואחוז בידו, ביום בהיר שהוכחה לפתע והואפל בענן קודר, במכתב התראה חריף מטעם עיריית צפת. המכתב כלל התייחסות לחריגה בלתי חוקית שהתבצעה, לטענתם, באופן שלא אושר על ידם, ובלווה אליה איום בעיצומים וקנסות משמעותיים. זאת בנוסף להריסת המבנה הקיים, כשהוצאות ההריסה מוטלות כמונבן עליו.

ראה מיודענו וחשכו עיניו. בחפזו להיחלץ מהצרה אליה נקלע שלא ברצונו, החיש צעדי למשרדו של עורך דין מוכשר וביקש עזרה.

'עזרה', במילון המושגים של עורכי דין, אין כוונתה כמונבן לגמילות חסדים כמונבן המוכר והנעים שלה. אצלם הכוונה לעזרה המוגשת תמורת עמלה שמונה, כנגד חשבונות מנופחת ובתוספת מע"מ ושאר ירקות.

שילם היהודי את המקדמה הנדרשת, ונתן ביטחון מלא בעורך הדין כשזה האחרון שרבט משהו ביומנו ושחרר אותו בהבטחה שיהלל יהיה בסדר.

חלפו כמה ימים, והנה פוגש מיודענו מכר מסוים, חבר עירייה בתפקידו בפניו גולל את הסיפור המורכב. הלה האזין לדבריו ברוב קשב, אך השתומם לשמוע כי הוא פנה ליעוץ וליווי משפטי במטרה לפתור את העניין. לדבריו, שתדלנות פשוטה מצדו תביא את הפתרון היעיל והמהיר ביותר, ללא עמלה ומבלי להיכנס להליך משפטי ארוך.

שב היהודי לעורך הדין וחזר על דברי חבר העירייה, נותן לו להבין כי שירותיו אינם נחוצים בסופו של דבר. אולם עורך הדין מצדו, להוט לקבל את שכרו, היה נחרץ בדעתו כי יש להמשיך ולהתקדם במישור המשפטי.

לא הועילו כל טענותיו של הלקוח. המשפטן החליט כי ייקוב הדין את ההר, ובחור למרות הכל להתקדם לתיביעה משפטית על כל המשמנוע מכך. ואכן, התיביעה התקדמה כמצופה וכעבור זמן מה נפסק בבית המשפט כי על העירייה לסגת מהעיצומים וההגבלות.

כאן המתין עורך הדין, עם חיוך מדושן השמור לאנשים מסוגו, ודרש את מנתו.

'הלא אמרתי לך שאיני זקוק לשירותיך!' התקומם הלקוח, 'הפצרתی בכך בכל תוקף לסגת מהתיביעה, אך אתה זה שהתעקשת להתקדם למרות הכל!' תגובה צוננת מצד המשפטן הממוחלל בהבירה לו כי לא מומלץ להתעסק עם עורכי דין. הפצרותו להתדיין בבית דין, כדת משה וישראל, נפלו כצפוי על אוזן ערלה.

'את העמלה שלי אקבל ממך ויהי מה' ציין ביבושת והוסיף איום ברור, 'או שאפתח נגדך תביעה אישית על הפרת הסכם ועושק שכיר'.

בשלב זה התערר לבו של הלקוח, הוא נזכר כי יהודי הוא ועליו לפשפש במעשיו, לבדוק על מה ולמה הביא ה' לפתחו את האתגרים האחרונים - החל בצו ההרס של העירייה וכלה ברוגזו של זה שקפץ עליו.

'לראשונה בחיי הבנת' שיתף בגילוי לב, 'כי במסגרת הדרת התיירים אני מזולזל באופן מכפיר בקדושת בתי הכנסת השונים. אני משוטט בין בתי הכנסת העתיקים עם הקבוצות השונות, נכנס אליהם ברגל גסה וכמנהג בעל הבית ואף מרחיב בהרצאות שכולן חולני בעודי עומד בבית מקדש מעט'.

בה הרגע קיבל על עצמו בקבלה איתנה, כי לעולם לא עוד. את סיוריו ימשיך וכהרגלו, אך תוך הקפדה יתירה על מורא מקדש וכבוד בית הכנסת. הוא אכן יכנס עם המבקרים לבתי הכנסת, אך את ההסברים המלומדים

המשך בעמוד ג'

בפרד"ס התורה הקדושה יש רבדים שונים ועומקים עד לאין שיעור, וכך גם בכל פרשה ופרשה יכול ונדרש כל יהודי למצוא את ההוראה המתאימה לו, את הקשר הייחודי שלו לבורא עולם כפי שהוא ניבט בראי הפרשה.

פרשת מסעי, כפי שניכר בשמה, יש בה כדי ללמדנו פרק ושניים בהלכות והליכות מסעות.

כלפי מה הדברים אמורים?

יודעים דברי חז"ל (תלמוד ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד): "כל הדרכים בחזקת סכנה". ואם כי הדברים אמורים אודות הסכנות הגשמיות האורבות להולכי הדרך, אולם מן הראוי לתת את הדעת לרובד העמוק יותר של הדברים ולעמוד על טיבה של דרך - להכיר בכך שהיא רוויה סיכונים ומפגעים רוחניים.

הדרך מזמנת לאדם טרדות שונות המסיחות את דעתו מלימוד התורה, היא מאתגרת אותו ככל שמדובר בתפילה במנין וביישוב הדעת ומציבה לנגדו אתגרים בשמירת העיניים וגדרי הקדושה בכלל.

וכבר המליצו צדיקי הדורות על הפסוק (במדבר ט, יג): "וְהָאִשׁ אֲשֶׁר הוּא טְהוֹר וְנִבְדָּרָךְ לֹא הֵיחָהּ, כִּי הַדְּבָרִים תְּלִימִים אֶחָד בְּשֵׁנֵי - יִכּוֹל אִדָּם לִהְיוֹת טְהוֹר, אֲךָ וְרַק אִם אֵין הוּא בְּדַרְכֵימָּ, חֲשׂוֹף לַמִּפְגָּעִים רֹחֲנִיִּים כֹּלָה וְאַחֲרֵימָּ."

***

בענין זה מסופר המעשה הבא.

חסיד מופלג ובן עלייה היה לו להרה"ק בעל 'צמח צדיק' מויז'ניץ, ושמו ר' משה לייב. בן תורה ובעל מעשים טובים היה האיש, תמים במעשיו ובהליכותיו. לפרנסתו היה נוסע מעת לעת לוינה הבירה, שם עסק במשא ומתן והביא לחם לפי הפת.

ויהי היום, הזדמן לר' משה לייב לשבות את שבתו בפונדק אחד יחד עם קבוצת סוחרים קלי דעת, ליצינים הבזים לכל דבר שבקדושה וחיים את חייהם בהוללות חסרת גבולות. במהלך סעודה שלישית נכחו הללו לראות כי אדם תמים בנוכחותם, והחליטו להתל בו ולעשותו ללעג וקלס. 'אמור נא לנו דבר תורה' הפצירו בו בשמץ חיוך, והוא מצדו - הגם שעצם נוכחותם בקרבתו היתה לו לזרא, ניאות לכך ואמר את שאשר על לבו.

'כִּי בְמִקְלֵי עֲבָרָתֵי אֶת הַיָּרְדֵּן הָהָהּ צִיטָט אַת דְּבָרֵי יַעֲקֹב אַבִּינוּ (בראשית לב, יא) ודרש את הפסוק מתוך התעוררות גדולה, 'אם מתחיל האדם להקל בדיני תורה בהיותו בדרך - בְּמִקְלֵי, אִזֵּי עֲבָרָתֵי - הֲרֵי הוּא מֵתְדַרְדֵּר מִדַּחֵי לְדַחֵי עַד שִׁיעֲבוֹר חֲלִילָה עַל כָּל מִצְוֹת ה' יִתְבָּרַךְ'.

פרץ צחוק גס שטף את הפונדק לנוכח 'דבר התורה' התמים למשמע אוזן, אולם ר' משה לייב מצדו לא התייחס. הוא אמר את דברו, והתכנס שוב בעצמו, רחוק מהם וממהומם.

עברו הדברים מפה לאוזן, עוף השמים נשא את הקול, וכך כעבור תקופה כאשר ערך 'נסיעה' כמנהג החסידים לרבו ה'צמח צדיק', קרא לו רבו ופנה אליו: 'שמעתי שאמרת דבר תורה בווינה, התוכל לחזור עליי באוויני?'

נרעד ר' משה לייב, חשש מילא את לבו. שמא נהג שלא כשורה.

החל להתנצל, להסביר כי עשה זאת רק לבקשת הסוחרים, אולם תנועת יד קלה וארשת מסבירת פנים מצד הרבי הבהירו לו כי אדרבה, הרבי אכן מעונין לשמוע ולהתענג על דבר התורה אותו מסר לפני קבוצת ההוללים.

חזר אפוא ר' משה לייב על דבריו בלחש, ביראת כבוד.

'הלא טוב ויפה אמרת!' באה תגובת הרבי, לפני הלועגים חפו.

***

בפרשת מסעי מאריך הרה"ק בעל 'מאור ושמש' בדברים מאירי עיניים בענין זה, וראוי להביא את לשון קדשו במלואה:

"או יאמר אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן וגו'. על פי דקדוקים הנ"ל, ולבאר הפסוקים נקדים לבאר סדר תפלת הדרך, שצריך האדם להתפלל קודם יציאתו לדרך. כידוע, שבהיות האדם בביתו - יוכל יותר לשמור את עצמו מפיתוי יצר הרע, ובדרך הוא יותר נקל ללכוד במצודתו דהיצר הרע. על כן האיש הנוסע לדרך צריך קודם יציאתו להתפלל ולהזדכך נפשו לשוב בתשובה שלימה שלא יכשל ח"ו במצודת היצר הרע, ואם הוא עושה כן - נסיעתו עושה רושם, שמעלה ממקומות נסיעתו הניצוצות הקדושות שנפלו באותם מקומות. וידוע, שהשי"ת הולך עם בני ישראל במדבר ארבעים שנה כדי להעלות הניצוצות הקדושות שנפלו שם, והיו צריכים קודם נסיעתם להזדכך נפשם שבלתי יכשלו במצודת היצר הרע בדרך.

ובנסיעה ראשונה ממצרים עדיין לא היה להם השגה זאת להזדכך נפשם ולשוב בתשובה קודם נסיעתם, אך הנסיעה הראשונה היה על ידי משה ואהרן, שהמה תקנו בתפילתם שנסיעתם יהיה זָכָה וברורה בדרך הישר להעלות הניצוצים הקדושים, על כן נאמר ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם כי הוצאה הראשונה היה על ידי משה ואהרן שהם תקנו בתפילתם שהדרך יעלה לרצון שיהיה זָכָה ונָכוֹר.

אך אחר כך שבני ישראל באו גם כן להשגה זו שצריכים להזדככות קודם יציאתם, והזדככו עצמם קודם כל נסיעה, וכאשר נזדככו יותר קודם כל נסיעתם - היה הנסיעה יותר ברור וזיכוך להעלות הניצוצות קדושות, וכאשר לא הזדככו עצמם כל כך לא היה הנסיעה כל כך זך וברור. על כן אמר הכתוב ואלה מסעיהם למוצאייהם רצה לומר, שהנסיעה היתה ברור כערך יציאתם, באם נזדככו יותר קודם הנסיעה - היה הנסיעה יותר ברור וזיכוך, והיינו הנסיעה היה לפי מוצאייהם", עד כאן לשון קדשו.

מאצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרניץ שליט"א

קרבת אלוקים

לארם של גדולי הדורות

אבא ממתין לו שם, בלי צורך לזנון פגישה וללא תור ארוך. הוא פשוט מחכה לו, שיפתח את הלב.

הראש מונה על האבנים הגדולות, העיניים מתלחלחות ובאחת נפרץ הסכר. שעה ארוכה הוא פשוט עומד ובוכה, מתייפח ומתחנן על ילדיו הנאלצים לחיות בדוחק וצפיפות ועל האשה שאין לה היכן להניח מאומה, עיניו זולגות ללא הפוגה.

'אפשר לעזור?' לא, זו לא בת קול, מסתבר. יד רחומה מונחת על כתפו, יהודי בגיל העמידה מאיר לו פנים ותוהה האם יש בידו לסייע במשהו. הבכי עורר אותו, פגע בנימי הלב העמוקים ביותר שלו, והוא היה חייב להגיב.

הוא זמזם עבר את שלב הבושה. לא היה טעם להכחיש, להתחמק.

במשפטים ספורים גולל את הסיפור הנדוש אך הכאוב על משפחה ברוכת ילדים, על דירת שני חדרים ועל השילוב הבלתי אפשרי הזה.

'בוא' הלה מגיב בקצרה, אך משהו בטון הבטוח שלו גורם לאברך להיענות להצעה.

עושים השניים את דרכם אל רכב שרד שחנה בחניון קרוב, וכעבור מספר דקות מוצאים את עצמם בפתח משרד תיווך מוכר ובעל שם. היהודי האלמוני לא בזבז רגע, 'יש לכם דירת חמישה חדרים, מהרגע להרגע?'

תשובה חיובית לא איחרה לבוא, פנקס שיקים נשלף מאי-שם והסכום המלא נרשם בו לפקודת המוכר, פלוס עמלת תיווך נכבדה. 'קח' מושיט המתווך ההמום ליהודי צרור מפתחות, 'מזל טוב'.

אך הוא אינו מושיט את היד.

'זה לא בשבילי' הוא מעביר מבט אל האברך הנדהם, 'מזל טוב!' תגובת האברך כללה מנועד שלם של רגשות מוחצנים. הוא החוויר והסמיק חליפות, גמגם וכחכת, עד שהצליח לפלוט משפט בודד. 'אבל... כלל לא ביקשתי ממך!'

'ביקשת מאבא' מסכים הנדיב, 'והוא ענה לביקשתך!'

פאתי בני ברק. שכונה בה עד לא מכבר קיים היה חשש מוחשי להסתובב ברחובות בשעות הערב והלאה. דירת שני חדרים, אוסף לא נהיר של רהיטים יד שלישית ומעלה ומזגן בעל כח סוס בודד, גם אם הסוס המדובר גוסס למדי.

אברך בן תורה, בן עלייה שכל מגמתו להתעלות בעבודת הבורא, ונוות ביתו הצדקנית הניצבת מאחוריו ואומרת לו 'גדל' בתורה, ביראה, במידות טובות.

מה להם ולמותרות כמו חדרים נוספים? מרווח נשימה ומקום להניח מיטה נוספת? מה צורך להם במזגן מעט יותר, איך לומר, עובד?

כל זה נכון כשלעצמו, אך לא כשמוסיפים למשוואה שלושה עשר ילדים.

אלו האחרונים דורשים מקום ללינה ופיסת שלחן להניח עליה את החומש והגמרא, רבע מכתבייה כדי לערוך את שיעורי הבית ואולי גם כמה מרצפות עליהן ניתן לשבת ולשחק בשעות הנינוחות של שבת אחר הצהריים.

'חייבים עוד חדר' פסק הבעל תוך שהוא שולח מבט ביקורתי סביב, לא שהיה שם הרבה מאותו 'סביב'.

'אולי אפילו שניים, ופרוזדור' העזה הגברת לחלום בקול, נושכת את שפתה כנתפסת בקלקלתה, 'וגם מקום למיטת שלישייה'.

'נדבר עם אבא?' הוא מפנה אליה מבט שואל, והיא מגחכת בתשובה. 'אבא שלך? הלא דלפון הוא כמונו, חי על פת במלח ומקמץ ממה שאין לו כדי להחזיק את הראש מעל המים, ואיך בדיוק הוא יוכל לעזור לנו?'

'לא אבא הזה' הוא מבהיר, נושא מבט למעלה, 'אבא ההוא'.

רב-קן, בקבוק מים וספר תהלים נארזו, יד הונחה על המזוזה והפה נשא תחינה אילמת להצלחת הדרך, והוא הועיד פעמיו לעבר תחנת האוטובוס.

הנה הוא מטפס במעלה הכביש בואכה הכותל המערבי, נושא עיניו למקום ממנו לא זזה שכניה ויודע כי

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

שינוי מניסח אבותיו

בפרשת מסעי נאמר הציווי (לו, ט): "וְלֹא תִסַּב נֶחְלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחַר כִּי אִישׁ בְּנִיחָלְתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת לָנֶיךָ יִשְׂרָאֵל", וּמַעֲנִין לַעֲנִין רֹאוּ לְצִיִּן לִנְדוֹן הַלְכָתִי מַעֲנִין אֲדוֹת הַתְּבַסּוֹת נֹסַח הַתְּפִילָה בַּמִּקְוֵה לְבֵנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ גַם הָאֵם מוֹתֵר לְאִדָּם לִשְׁנוֹת מְנוּסַח אֲבוֹתָיו.

בהתבסס על לשון הפסוק (משלי א, ח): "וְאֵל תִּטֵּשׁ תּוֹרַת אֲמֹנֶךָ", פִּסַּק הַגְּאוֹן ר' יוֹסֵף שְׂאוֹל נִתְנַזֵּן (שו"ת שו"ת שו"ת ומשיב תליתאה ח"א סי' רמז) כי אף נוסח התפילה בו התפללו אבותיו של אדם הינו בכלל 'תּוֹרַת אֲמֹנֶךָ', ועל כן הוא שולל בתוקף את האפשרות לשנות מניסוח אבותיו.

אכן, יש החולקים על כך (שו"ת מהרש"ם או"ח לה) וסבורים כי אין נוסח אבות נכלל בכך, משום שהאיסור האמור במשלי מתייחס אך ורק לדברים שיש בהם סרך איסור.

בעלה, ויחד טיכסו עצה ותושיה לאותה 'בעיה' אליה זה עתה נחשפו - היעדר לחם הפנים. בידיים אמונות ותוך שהיא שופכת דמעות כמים למען יעלה קרבנה לרצון לפני השי"ת. לשה האשה ואפתה תריסר ככרות לחם בשרניים, ערכה אותם כראוי על סס הדור ככל שהיה בהישג יד בני הזוג, ובאשמורת הבוקר של יום שישי אף האיש אל בית הכנסת והניח בסילודין את הלכרות לפני ארון הקודש. פעולה תמימה זו לוותה על ידו בסדר תפילות ודמעות שניגרו מעיניו כמים, למען יקבל ה' את תשורתו והיא תעלה לרצון לפניו. ויהי בבוקר השכם, והנה מופיע שמש בית המדרש לסדר את בית הכנסת לקראת כוא המתפללים והלומדים, והנה הוא נתקל במגש גדוש ככרות לחם. מצבו הכספי לא היה מן המשפירים ושמו פחות מכן, מה שהביא אותו להניח בפשטות כי אי מי בחר לתמוך בו בדרך של כבוד. מסקנה זו הצטרפה למעשה, והוא צרר את הככרות בתרמילו ויצא לביתו כשהוא שיח וטוב לב. ויהי למחרת באשמורת הבוקר, מופיע היהודי התמים בבית הכנסת, והנה הוא רואה כי מנחתו איננה. קרי: מן השמים נטלו אותה. הוי אומר: התקבלה היא לרצון לפני ה' יתברך ועלתה לריח ניחוח לפניו... כך המשיך במנהגו תקופת מזה, מדי יום שישי, כשכל הצדדים מרוצים, אם כי אינם יודעים זה על קיומו של

המשך מעמוד א' /ואני תפילתי

ההסקירה ההיסטורית יותר בחוץ, טרם ולאחר הכניסה לבית הכנסת עצמו. חלף זמן מה, והנה הוא ניצב בפיק ברכיים מול השופט האמור לקבוע האם וכמה עליו לשלם לעורך הדין כשכר טרחה. השופט, נאמן לכללי הפסיקה היבשים, לא התרגש מארשת המצוקה של הנתבע ולא חשב לרגע לעשות לו הנחות. 'הלקוח ישלם לעורך דינו את שכר הטרחה המלא בסך...'. וכאן באה ההפתעה. הסכום שהוחזר היה עשירית, בדיוק כך, מהסכום אותו דרש ממנו עורך הדין. טעות אנוש, או ליתר דיוק יד שמימית מכוונת. הביאה את עורך הדין להשיט בטעות את הספרה 'אפס' מהסך אותו דרש, וכך נותר סכום צנוע ומגוחך בעליל...

לשכנני תדרשו

בשבוע שעבר עסקנו במסגרת מדור זה בתפילת המוסף, יסוד תקנתה וזמנה הראוי, כמו גם פרטי דינים הנוגעים לתפילה זו. להלן נתייחס בע"ה באופן רחב ומקיף יותר לזמנה המדויק של תפילת מוסף, כמו גם למצבים שונים בהם מתעוררת שאלה בנידון.

סוף זמנה

נחלקו תנאים בברייתא (ברכות כו, ב) בנוגע לזמן קרבן מוסף, וכפועל יוצא ישיי מכן נחלקו אף לענין תפילת מוסף. בעוד רבי יהודה סבור כי זמן קרבן ותפילת המוסף הינו עד שבע שעות ביום, ועד בכלל (ראה שם כו, א), חולקים על כך חכמים וסבורים כי זמנם עד סוף היום. אכן יש מהראשונים שכתב (מאירי שם) כי אף לדעת רבי יהודה מותר מעיקר הדין להקריב את קרבן המוסף לאחר שבע שעות ועד סוף היום, אלא שהגבילו זאת וקבעו כי לכתחילה יש להקריבו עד שבע שעות - שמה תיחוק שעת קרבן התמיד של בין הערבים. לפי הסבר זה בשיטת רבי יהודה, אף לדעתו מותר בדיעבד להתפלל עד סוף היום. להלכה נפסק (רמב"ם הלכות תפילה ג, ד) כדעת חכמים שזמן תפילת מוסף עד הערב, אולם אף על פי כן אמרו חז"ל (ברכות כח, א) כי המאחר זמנה לכתחילה נכנס בגדר 'פושע'.

הקדמתה לתפילת שחרית

אם כי לכתחילה זמן תפילת מוסף קודם לתפילת שחרית, אולם ישנם ראשונים הסבורים (מאירי ותורי"י שם

זה. עד שבאחד הימים השכים הרב לבית הכנסת, בדיוק באותה שעה בה 'הקריב' הלה את מנחתו לפני ארון הקודש. הוא שמע את תחנוניתו, הטה און לבקשתו התמימה כי תעלה מנחתו לרצון, ועיניו חשכו. 'מה לך וללחם הפנים?!' ייסר אותו בשבט מוסר, 'הכי אינך יודע שזה מכבר בית המקדש איננו, ולנו לא נותר כי אם לייחל שייבנה במהרה בימינו? מנין לך התעוזה לעשות כן?'

שמע היהודי, ונבוך. מצפוננו ייסר אותו על כי נואל לחטוא במעשיו, ובצר לו פסק החל מאותו יום מלהביא את אותו 'לחם הפנים'. אך הסיפור לא הסתיים בכך.

שליח בהול מאת רבנו האר"י הקדוש הודיע לרב כי רבנו מבקש לראותו, וכמתבקש נפחו הרב תיכף למלא את בקשתו ולהתייצב לפניו במורא. 'דע לך כי מעת שחרב בית המקדש לא היתה נחת רוח לפני הקב"ה, כמו אותה שעה בה הניח היהודי את מנחתו לפניו! הוכיח אותו האר"י על פניו, 'משום שביטלת נחת רוח גדולה זו - מות תמות כעת מחר, ואין כל דרך לבטל את הגזירה!'

כדברי האר"י כן היה, וכבר למחרת - באותה שעה בה היה הרב אמור לשאת את דרשתו השבועית, פרחו רוחו והוא הסתלק לגנוי מרומים.

דין נצח, אך תם הסיפור ולא נשלם. היהודי טרם אמר די. גם את הסכום הזה לא היה אמור לשלם, על פי דת תורתנו הקדושה, ואת חשבון הנפש הנוקב שלו עם עצמו הוא המשיך לערוך. על מנת לברר מדוע בסכום זה למעשה כן חויב.

כעת הוא נזכר, כי נוהג הוא ללמוד או לומר פרקי תהלים בין גברא לגברא בקריאת התורה, אך הדבר גורם לו לעבור על הלכה מפורשת ולזלזל במורא המקדש - כשהוא נגרר להמשיך בכך יתר על הזמן המדובר, ובכך להפסיד 'ברכו' ו'קדיש'. הוא לא ויתר לעצמו, ושוב קיבל על עצמו שלא לשוב לכסלה עוד גם בנושא זה.

למחרת, באורח פלא, נכנס לחשבונו סכום מסוים ממנו נואש זה מכבר - פי עשרה מהסכום אותו שילם לעורך הדין!

ועוד) כי במידה והתפלל אדם מוסף קודם שחרית - יצא בדיעבד ידי חובתו.

יתר על כן הובא באחרונים, על פי הכלל (משנה זבחים י, ב): 'כל המקודש מתברו קודם את חברו', במידה ואדם נכנס לבית הכנסת ומצא שהציבור מתפללים מוסף, אולם הוא עודנו טרם תפילת שחרית, עליו להתפלל ראשית עם הציבור - משום שתפילה במנין נחשבת 'מקודש' ודוחה את מעלת 'תדיר' של שחרית, ורק לאחר מכן יתפלל שחרית.

מוסף ומנחה

במקרה בו ניצב האדם מול החובה להתפלל שתי תפילות - מנחה ומוסף, נחלקו התנאים האמורים לעיל אילו תפילה קודמת, ואף מחלוקת זו תלויה בשיטתם לענין זמן התפילה.

רבי יהודה, לשיטתו שזמן תפילת מוסף הינו עד שבע שעות ותו לא, סבור כי בהתאם לכך נחשבת תפילה זו כ'תפילה עוברת' משום זמנה המוגבל, אי לכך הוא סבור כי יש להקדים את תפילת המוסף. לעומתו, חכמים הסבורים כי זמן תפילת מוסף עד הערב, הרי שאין זמנה עובר ואין כל ענין להקדימה לתפילת מנחה. להלכה נפסק בגמרא (שם כח, א) כדעת חכמים, שיש להקדים במקרה כזה את תפילת המנחה ורק לאחריה להתפלל מוסף.

אכן, כל זה מתייחס למקרה בו יש לאדם די זמן להתפלל את שתי התפילות, והשאלה נסובה סביב ענין ההקדמה בלבד. אמנם כאשר אין לו כלל זמן להתפלל את שניהם אלא עליו לבחור בין שתיהן, מצאנו סברא מחודשת בפוסקים (מגן אברהם רפו, ג) כי יש להעדיף את תפילת מוסף, היות ואין לתפילה זו תשלומין, לעומת תפילת מנחה אותה יש אפשרות להשלים בערבית. אכן יש שפקקו בכך (צל"ח ברכות כו, א).

מילתא חדת"א

פני תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אינחצ'רא שליט"א

אהבת ה' הופערת בלב הצדיקים כרשפי אש

דוע ומבאר בספרים הקדושים מעלת ודגות הצדיקים, אשר בעבודתם את ה' יתברך בדבקות עצומה בקדושה ובטהרה ובסלודין כשפרים ומלאכים זוכים להתפשטות הגשמיות, עד היותם קרובים להבטל ממציאות ולהסתלקות נשמתם ממחמת רב ספפין והשתוקקות ואהבת ה' אשר בערה בהם, וכדי להציל את נפשם חייבים הם להתעסק בדבר גשמי או שיעמוד עליהם אנשי ביתם לשמר עליהם בשמירה יתרה ולעוררם לבל יסתלקו מן העולם הזה בשעת דבקותם.

פטירת הרמ"ע מפאנו ע"ה

יך נודע על הרה"ק הרמ"ע מפאנו ע"ה (בעל עשרה מאמרות) שהצריך לשמירה שלא תפרד נפשו מגופו מרב דבקות להתפשטות הגשמיות בעת שהיה קורא קריאת שמע, ולכן בכל יום יזים קדם פניסתו לחדר המיוחד שהיה מתבודד בו ומקשר נשמתו בחי העולמים מאהבתו ודבקותו בו יתברך, היה נוהג לקבץ זמן למשמשו שיבוא ויעוררו עד שיפסקו מדבקותו. פעם אחת נפלה דלקה בעיר, ומחמת הבהלה שכח המשמש ולא בא בזמן שקבע לו רבו, ולאחר זמן מועט כשנזכר על כך מיד בא ונכנס לחדרו, אולם מצאו שכבר נצרך בצרוו החיים ויצאה נשמתו הקדושה באחד על ידי מיתת נשיקה.

המגיד מזלאטשוב היה אחוז שרעפים עד כלות הנפש

על פטירת הרה"ק רבי יחאל מיכל המגיד מזלאטשוב ע"ה מספר, כי לערך שנתיים קדם פטירתו הצרכו לשמר עליו שלא תצא נשמתו מרב דבקות בבורא, וביחוד בשבת קדש בעת רענא דרעיון, וארע מעשה בכ"ה באלול שנת תקמ"א בעת רענא דרעיון בשבת קדש פרשת נצבים-וילה, היה כל כולו אחוז שרעפים ודבוק בבורא עולם עד כלות הנפש מרב חבה ותשוקה לבורא ברוך הוא, ובאמצע אמירת מאמר 'תא חזי' מזהר הקדוש (יתרו פח): הנדפס בסדורים, בשעה שאמר 'ובתא רצון אסתלק משה נביא המינא קדישא מעלמא' הגיע להתפשטות הגשמיות, וכשפראתה זאת בתו הצדקת הזעיקה את אחיה הצדיק רבי יצחק, אך כשהגיע אחר את המועד וכבר נסתלק לבית עולמו.

עבודת התפלה של היהודי הקדוש

בדומה לזה מובא בספרים הקדושים על היהודי הקדוש מפרשטקא ע"ה שהסתלקותו היתה באמצע עבודתו בתפילה, וכידוע דרכו היהי כל עניני תפלותיו במסירות נפש, ובאמת בסוף הלך לעולמו מתוך מסירות נפש בתפלתו. וכך העיד על נשמתו שהיא מאותם הקדושים שמסרו נפשם על קדשת השם, ומפילא מחרח להיות פטירתו על ידי דבקות, ובכל תפלה שצמאה נפשו לה' יתברך ומתדבק בו יתברך, אז ה' יתברך חונן אותו ומשיב לו נפשו שיוסיף בעבודתו על ידו, ואחר התפלה נחלש מאד ומכרח לטעם תכף אכילה או שתיה, וגם שלא להניחו לבדו בפית. ובימינו האחרונים נוהרו לשמר מאד ועמדו ליידו תמיד מוקנים באיזה טעימה לתן לו תכף ומיד אחר סימו התפלה, אמנם בפעם האחרונה נתעבב הדבר ותכף נפל על הארץ, ומתוך דבורים קדושים בדבקות עצומה שנמשכה ל"ו שעות נפרד מהאי עלמא ונסתלק לעולם העליון.

סדרה דצלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

התפילה מהווה זמן יקר מופז, רגעים בהם יכול כל יהודי לשפוך שיח לפני קונו ולבקש ממנו ככל שיעלה בדעתו, כדבר איש אל רעהו ומבלי מחיצות כלשהן.

אך יש כאן עוד משהו.

שאל פעם אחד מגדולי ישראל את אחד ממקורביו: 'לו היתה נקרית לפניך הזדמנות חד פעמית בה תוכל להתייצב לפני בורא העולם, לומר לו במילה אחת בלבד את אשר על לבך ולהביע את תחושותיך בתמצית, באיזו מילה היית בוחר?'

'סליחה' הגיב הלה.

'לא ולא' עננה הצדיק על אתר, 'תודה, זו המילה המתאימה'.

התפילה מעניקה ליהודי את הזדמנות והאפשרות להודות ולהלל, להכיר טובה על כל השפע היורד ממעל, פשוט לעמוד ולומר תודה.

הגמרא מספרת (ברכות נד, א) אודות האמורא מר בריה דרבינא, אשר ביום מן הימים נקלע לאזור הנקרא 'פקתא דערבות' [בקעת ערבות], ובדרכו נס במקום צמא למים עד מאד. בדרך נס נברא לו, מעיין ממנו הרווה את צמאונו.

בהזדמנות אחרת התהלך לתומו בשוק העיר מחוזה, ובעודו בשוק נקלע למצב סכנה של ממש. גמל מגודל ששה בשוק הפך פתאום, מסיבה לא ברורה, סהרורי ואחוז טירוף. סבב הגמל בשוק, נוגח ובוטט בכל מה שסביבו. נעשה לו נס, ובאופן בלתי צפוי קרס כותל סמוך אליו וכך התאפשר לו להימלט ולהסתתר מאימת אותו גמל.

מר בריה דרבינא לא התייחס לכך כאל מקרה חלילה, אלא ידע כי רק בהשגחה פרטית מודוקדת זכה ונעשה לו נס. על כך ניתן ללמוד מהעובדה הבאה.

לימים, כאשר הזדמן לאותם מקומות, היה מודה ומשבח לבורא העולם במלוא פיו על החסד העצום שעשה עמו, במטבע שטבעו חכמים: "בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה לִי נֶס בְּמָקוֹם הַזֶּה".

מתבקש היה לפנות כלפי האחראים לכך. קרי: החיילים והמפקדים, יחל החלוץ וכך גם הגנרלים, המופקדים על האסטרטגיה ואלה שתפקידם בעורף.

אולם לא כך רואה זאת התורה הקדושה.

כאן נצטוונו להפריש אחוז נכבד מהמלקוח - ללוויים שומרי משמרת המשכן.

שמה תאמר, בחסד היה הדבר, לפני משורת הדין וכמתנת חינם? לא ולא!

"וצוה שהמכס אחד מחמשים של העדה ינתן ללוים" אומר המלבי"ם, ומבהיר כי חלק זה ניתן להם בשל חלקם הנמשי במאמץ המלחמתי! "כי בזה זכו העדה, במה שהיה ניצוח המלחמה על ידי זכותם ותפלתם, והיה להם בזה סיוע גדול מן הלוויים, שהם שומרי משמרת משכן ה' ותפלתם עלתה השמים!"

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

בפרשת מטות, בפקודת השי"ת אודות המלקוח והשבי, נצטוו בני ישראל (לא, ל): "וממחצת בני ישראל תקח אחד אחד מן החמשים מן האדם מן הפקר מן החמרים ומן הצאן מפל הבהמה ונתתה אתם ללוים שמרי משמרת משכן ה'".

המלבי"ם, בביאורו לפסוק, מפנה את תשומת לבנו לעובדה מפליאה.

במלחמה - יש נצחונות וכשלונות, מטרות נכשלות וישנן גם אבדות, ברכוש ולמרבה הצער גם בנפש. את האחריות לכך, כמו גם את ההערכה ואת התודה לאחר הניצחון, באופן טבעי

ביאו לפניו - בידיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

פיוט עתיק יומין נאמר בקהילות אשכנז כחלק מסדר תחנון: 'שומר ישראלי, כולל בתוכו תפילה כי ישמור הקב"ה את עמו ישראל זכות שלשה דברים: אמירת 'שמע ישראל', 'ה' אלקינו ה' אחד' וכן 'קדוש קדוש קדוש'. בקהילות אשכנז העתיקה [ראה מנהגי וורמייסא] נאמר פיוט זה בניגון.

לעומת בני אשכנז, בסידורים הספרדיים מופיע פיוט זה אך ורק בסליחות לימים הנוראים, ונוסף בו בסידורים אלה בית נוסף, המזכיר את זכות ישראל המקדשים שמו יתברך באמירת 'אמן יהא שמיה רבא': 'שומר גוי רבא, שמור שפאריט גוי רבא, ואל יאבד גוי רבא, האומרים בכל יום אמן יהא שמיה רבא'.

לא נודע מקורו של הפיוט, אולם אין ספק כי הוא קדום ביותר. בהתאם לתקופות המוקדמת אין הוא מנוסח בחרוזים כדרך הפיוטים בדורות המאוחרים יותר.

אם כי לאחר אמירת 'שומר ישראל' ממשיכים ואומרים 'מתרצה ברחמים', אין זה המשך הפיוט אלא נוסח מתוך הסליחות שבסידורי הגאונים (סדר רב עמרם גאון עמ' קס).

יד ושם

פסקי שמות והטמן בהם

"מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי" (תהלים קיט, צו).

הבה נקבל מעט מושגים, הצצה לאהבת התורה אשר יקדה בודד המלך עליו השלום, ומי ייתן ונזכה לדבוק בדרכו ולו במעט. וזו לשון המלבי"ם בפירושו לפסוק: "כבר אמר כמה פעמים שהתורה היא לו לשעשועים, ויש שישתעשע בדבר חמדה שלא מחמת אהבה, לכן אמר שעשועי התורה היא מחמת אהבתי לה, עד שכל היום היא שיחתי, שאפי" השיחה שהיא שלא מדעתי וכן השיחת חולין היא רק בתורה".

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

פרשת מסעי מציבה לפתחנו נידון הנוגע למסעותיו של האדם וההשלכות שיש לכך על הלכות תפילה, וביתר פירוט - הלכות תפילה במטוס.

אם כי רבים הם העומדים להתפלל במהלך הטיסה במעבר שבין

המושבים, אם במנין ואם ביחיד, אולם יש לדעת כי אין הדבר פשוט כלל ועיקר.

'עדיף להתפלל בשיבה ובמתינות מאשר להסתכן בטלטול וביטול הכוונה בעמידה' פסק הגאון ר' משה פיינשטיין (שו"ת אגרות משה או"ח ד, כ). כך גם פסק הרב אלישיב זצ"ל (פניני תפילה קכד) כי אין לקיים מנין לתפילה בעת טיסה במטוס, כל עוד הדבר מפריע אפילו לנוסע בודד, היות והמעבר שייך לו כשם שהוא שייך למתפללים.

קודם קריאת התורה אנו מבקשים: 'אב רחמים הוא ירחם עם עמוסים'.

האם הביטוי 'עם עמוסים' משמעותו -

(א) בני ישראל העמוסים וטעוניהם על הקב"ה.

(ב) עם ישראל העמוסים במצוות כרימון.

(ג) ישראל המסובלים ועמוסים בייסורים.

בכפוקי דזמרא נאמר: "וירם קרן לעמו", והכוונה לכך שהקב"ה ירחם עמו ממשלה לעמו.

מדוע נקראת ממשלה 'קרן'?

(א) הקרן משמשת לחיות כעין נזר תפארת, וכך גם הממשלה לעם ישראל.
(ב) על שם הקרן ממנה יוצקים את שמן המשחה בהימשך מלך על ישראל.
(ג) כמשל לבעלי החיים המתנצחים ביניהם ומנגחים זה את זה בקרניהם.

פרשת בהר בתקוה: הר' משה הולצמן, בית שמש
פרשת במדבר: הר' יהושע רויזמן, בית שמש

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק בנבכי התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגיליון קודם, פר' פנחס:

1. תשובה א - צבאותיו היינו עמו ישראל.
2. תשובה ב - הבוטחים בהשי"ת משום שיודעים אמיתתו.
3. תשובה א - אנו מבקשים כי הקב"ה ירחם עלינו, משום שאין אחר שירחם.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקורשים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

***

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

